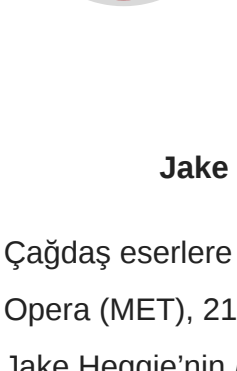


Dead Man Walking MET'te...



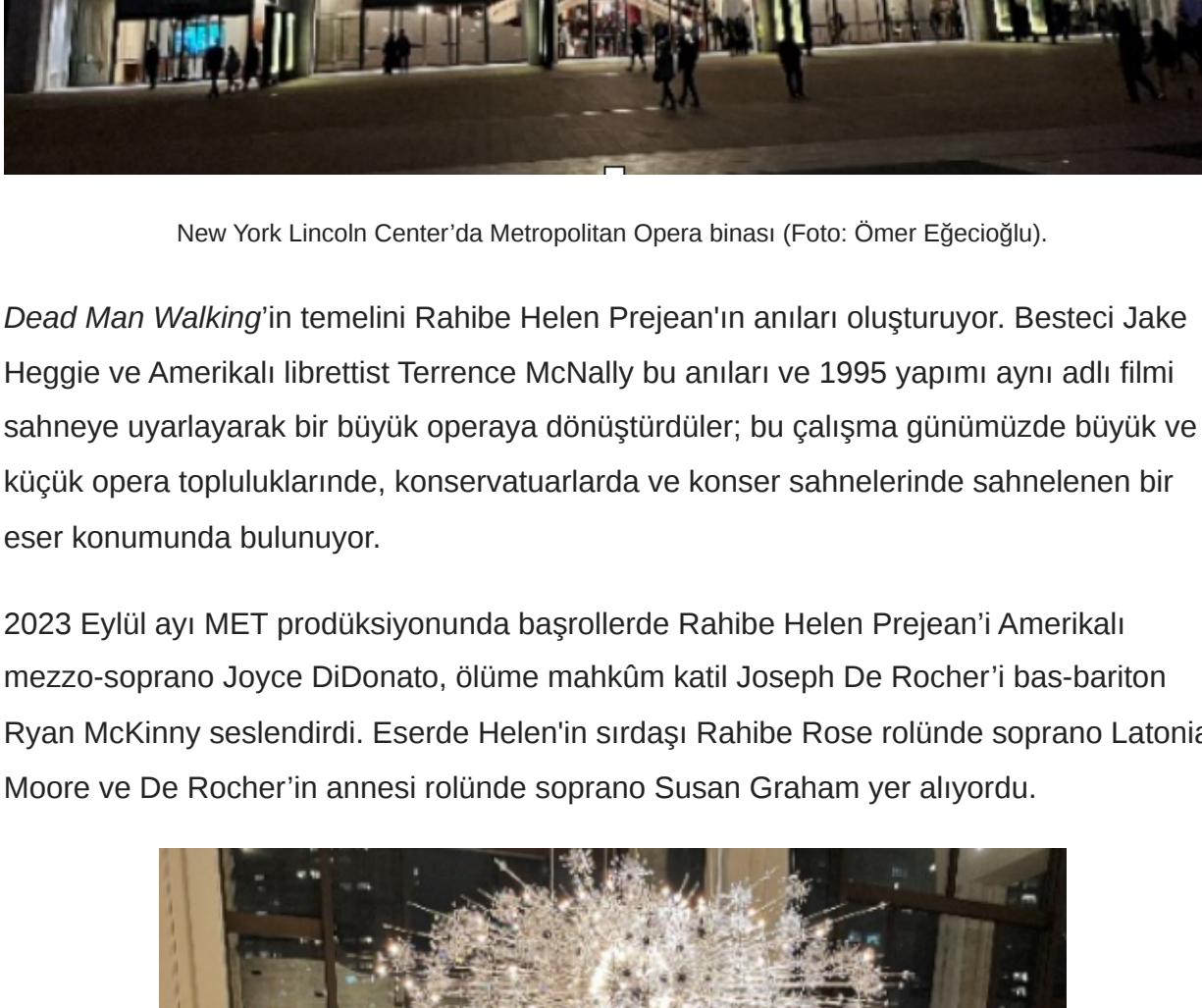
ÖMER EĞECİOĞLU
Müzik Tarihinden

Dead Man Walking:**Jake Heggie'nin popüler eseri New York Metropolitan Opera'da**

Çağdaş eserlere ağırlık verme sürecine bu yıl da devam eden New York Metropolitan Opera (MET), 21. yüzyılın en çok sahneye konulan operalarından birini, Amerikalı besteci Jake Heggie'nin *Dead Man Walking* operasını 2023-24 sezonunun açılışında müzikseverlere sundu.

1961 Florida doğumlu bestecinin ilk büyük operası olan *Dead Man Walking*, 2000 yılında San Francisco Operası'nda yapılan prömiyerinden bu yana dünyanın dört bir tarafında gerçekleştirilen yetmiş değişik prodüksiyonla tüm çağdaş Amerikan operaları arasında en sık icra edilen eser haline geldi.

Bu eserle üne kavuşan Heggie, opera bestecisi olarak *The End of the Affair* (2003), *Three Decembers* (2008), *Moby-Dick* (2010), *Out of Darkness* (2013), *Great Scott* (2015), *It's a Wonderful Life* (2016), *If I Were You* (2019) gibi yapıtlarla opera dünyasındaki başarılarını sürdürüyor.



New York Lincoln Center'da Metropolitan Opera binası (Foto: Ömer Eğecioğlu).

Dead Man Walking'in temelini Rahibe Helen Prejean'ın anıları oluşturuyor. Besteci Jake Heggie ve Amerikalı librettist Terrence McNally bu anıları ve 1995 yapımı aynı adlı filmi sahneye uyarlayarak bir büyük operaya dönüştürdüler; bu çalışma günümüzde büyük ve küçük opera topluluklarında, konservatuvarlarda ve konser sahnelerinde sahnelenen bir eser konumunda bulunuyor.

2023 Eylülü ayı MET prodüksiyonunda başrollerde Rahibe Helen Prejean'ı Amerikalı mezzo-soprano Joyce DiDonato, ölüme mahkûm katil Joseph De Rocher'i baş-bariton Ryan McKinny seslendirdi. Eserde Helen'in sırdaşı Rahibe Rose rolünde soprano Latonia Moore ve De Rocher'in annesi rolünde soprano Susan Graham yer alıyordu.



New York Metropolitan Opera binasının girişi (Foto: Ömer Eğecioğlu).

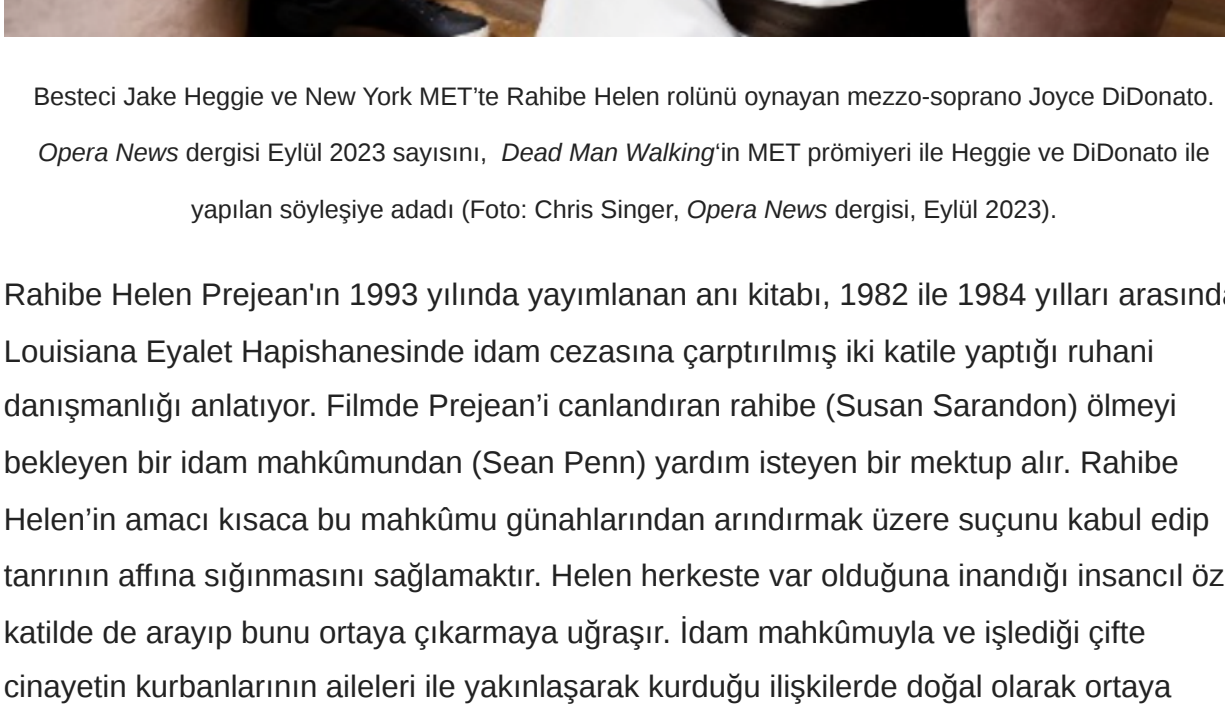
26 Eylül 2023 akşamındaki New York galasında 84 yaşındaki Rahibe Helen Prejean'ın de izleyiciler arasında olması dikkati çekti.



New York Metropolitan Opera binasında sahneye doğru bakış (Foto: Ömer Eğecioğlu).

Film versiyonu

Başrollerde Susan Sarandon ve Sean Penn'in yer aldığı *Dead Man Walking* (Türkçesi "Yürüyen Ölü Adam" oluyor) filmi Türkiye'de vizyona 1996 yılında "Ölüm Yolunda" adıyla girmişti. Bu Amerikan filmi üst düzey senaryosu ve başrolleri paylaşan iki büyük yıldızın güçlü oyunculukları sayesinde büyük başarı kazanmıştı. Senaryosunu Rahibe Helen Prejean'ın sade bir dille kaleme aldığı aynı isimli kitabından beyaz perdeye uyarlayan Tim Robbins'in karşımıza senarist ve yönetmen olarak çıktığı bu düşündürücü drama, Susan Sarandon'a 1995'te "En İyi Kadın Oyuncu" Akademi Ödülünü kazandırırken, En İyi Yönetmen, En İyi Erkek Oyuncu ve En İyi Orijinal Şarkı dallarında Tim Robbins, Sean Penn ve Bruce Springsteen aday gösterildi.



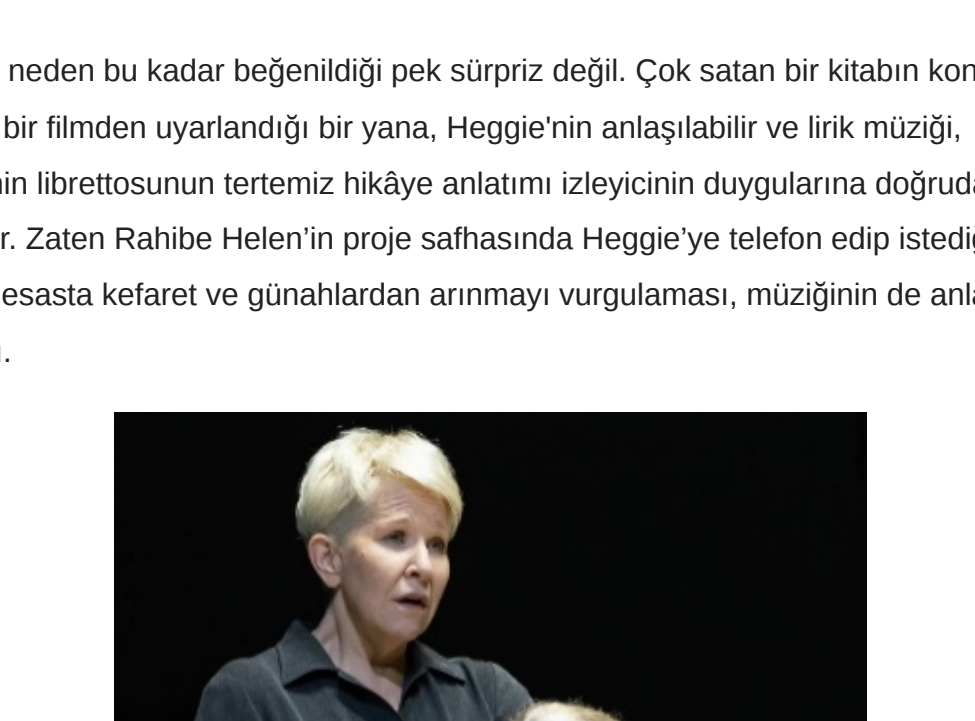
Besteci Jake Heggie ve New York MET'te Rahibe Helen rolünü oynayan mezzo-soprano Joyce DiDonato. Opera News dergisi Eylül 2023 sayısını, *Dead Man Walking*'in MET prömiyeri ile Heggie ve DiDonato ile yapılan söyleşiyi adadı (Foto: Chris Singer, Opera News dergisi, Eylül 2023).

Rahibe Helen Prejean'ın 1993 yılında yayımlanan anı kitabı, 1982 ile 1984 yılları arasında Louisiana Eyalet Hapishanesinde idam cezasına çarptırılmış iki katil yapıtıyla ruhani danışmanlığı anlatıyor. Filmede Prejean'ı canlandıran rahibe (Susan Sarandon) ölmeyle bekleyen bir idam mahkûmundan (Sean Penn) yardım isteyen bir mektup alır. Rahibe Helen'in amacı kısaca bu mahkûmu günahlarından arındırmak üzere suçu kabul edip tanınan affına sığınmasını sağlamaktır. Helen herkeste var olduğuna inanıldığı insanı özü katilde de arayıp bunu ortaya çıkarmaya uğraşır. İdam mahkûmuyla ve işlediği çifte cinayetin kurbanlarının aileleri ile yaklaşılarak kurduğu ilişkilerde doğal olarak ortaya çıkan ümitsiz ve karanlık ortamı biraz olsun aydınlatmaya çalışır. Bu yardımı ve rehabilitasyon çabalarının büyük bir kısmı dini yödedir ama film aynı zamanda ölüm cezasına karşı amansız bir eleştiri oluşturur.

Dead Man Walking operası

Müzik yaşamına şarkı bestecisi olarak başlayan Jake Heggie, mezzo-soprano *Frederica von Stade*'nin desteği ve San Francisco Operası genel yönetmeni Lotfi Mansouri'nin önerisi ile opera besteciliğine atıldı. Librettist Terrence McNally, Heggie'ye ilk projesi için on potansiyel konu önermişti. Bunların arasında *Dead Man Walking*'den bahsettiğinde, "boynumdaki bütün tüyler diken diken oldu ve ürperdim. Aklima ayaklar, topluluklar, korolar geliyordu. Konu hem zamanın olumlu ve ümitsiz yönünü hem de bir opera salonunu dolduracak türden evrensel" diyor Heggie.

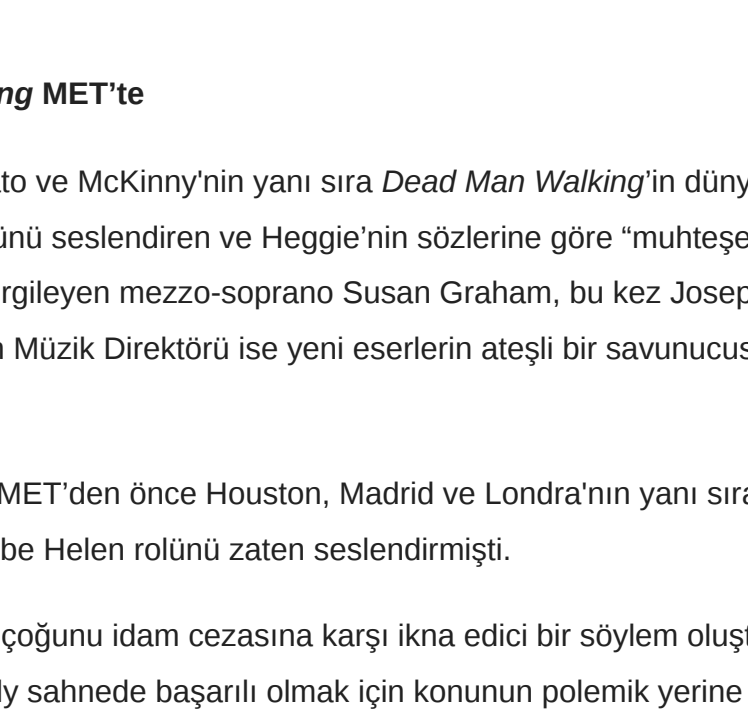
Rahibe Helen'in anlayışla, Heggie ve McNally konuyu operaya uyarladılar. Opera versiyonundaki mahkûm Joseph De Rocher, Helen'in dansçıyla yaptığı iki idam mahkûmun kurgusal bir karışımı olarak ortaya çıktı. *Libretto* kitabın film versiyonunu takip ederek idamını ertelemeye çalışan ölüme mahkûm bir katil ile bu mahkûma duyduğu empati ile adamın suçlarının ağırlığı arasında bocalayan bir rahibenin ilişkisini ele alıyor.



Bas-bariton Ryan McKinny ve mezzo-soprano Joyce DiDonato, New York Metropolitan Opera galası 2023'ün Eylül ayında verilen Jake Heggie'nin *Dead Man Walking* operasında (Foto: Sara Krulewicz).

Opera, filmlere daha geniş bir bakış açısına sahip. İdam cezasına ek olarak, hapishane hayatı, hücreler, gardiyanlar, hapishane yöneticileri, ve kurban ailelerinin ızdırabını da konu alıyor.

Operanın neden bu kadar beğenildiği pek sürpriz değil. Çok satan bir kitabın konusundan ve ödüllü bir filmden uyarlandığı bir yana, Heggie'nin anlaşılabilir ve lirik müziği, McNally'nin librettosunun tertemiz hikâye anlatımı izleyicinin duygularına doğrudan sesleniyor. Zaten Rahibe Helen'in proje safhasında Heggie'ye telefon edip istediği şey, operanın esasta kefaret ve günahlardan arınmayı vurgulaması, müziğinin de anlaşılabilir olmasıydı.



Joyce DiDonato (solda) Rahibe Helen Prejean rolünü 2000 yılında ilk kez seslendiren ve New York'taki açılışa Bayan De Rocher olarak geri dönen Susan Graham'la birlikte (Foto: Sara Krulewicz).

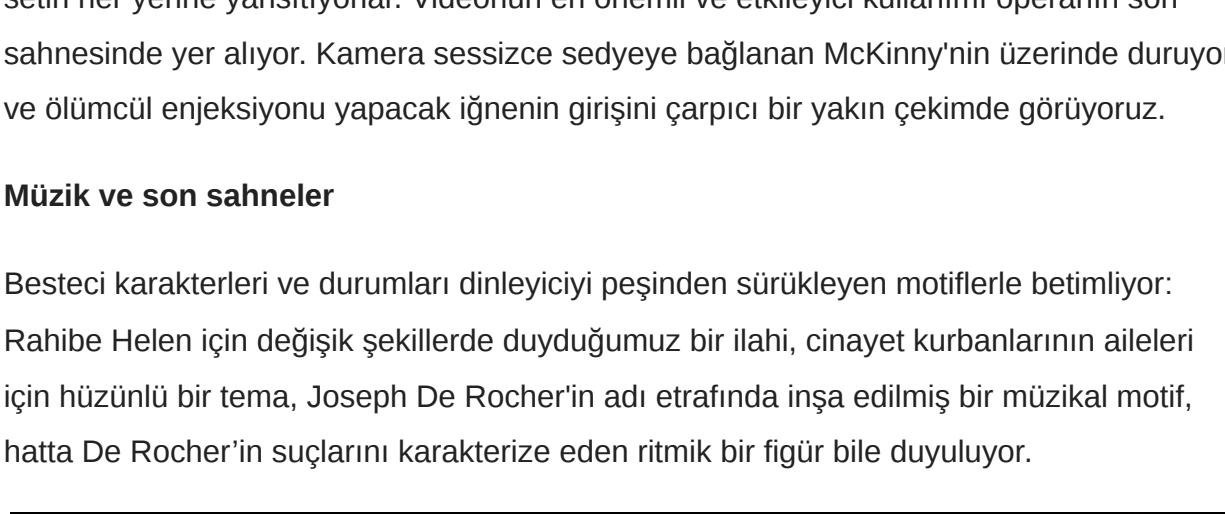
Filmede olduğu gibi operada da De Rocher karakteri, yaşamının son dakikalarına kadar inatla işlediği suçun sorumluluğunu reddediyor. Rahibe Helen ise onu tekrar tekrar gerçeği itiraf etmeye, af dilemeye ve bir nebze olsun Tanrı nezdinde kurtuluşa erişmeye çağırıyor; bu adamın yaptığı dehşetli görüldüğü halde onun Tanrı'nın çocuğu olduğu konusunda ısrar etmeye devam ediyor; ölüme onurlu bir şekilde yüzleşmesine yardımcı olmaya çalışıyor.

Dead Man Walking MET'te

Operada, DiDonato ve McKinny'nin yanı sıra *Dead Man Walking*'in dünya prömiyerinde Rahibe Helen rolünü seslendiren ve Heggie'nin sözlerine göre "muhteşem, yürek burkan" bir performans sergileyen mezzo-soprano Susan Graham, bu kez Joseph'in annesi rolünü üstleniyor. MET'in Müzik Direktörü ise yeni eserlerin ateşli bir savunucusu olan Yannick Nézet-Séguin.

Joyce DiDonato, MET'den önce Houston, Madrid ve Londra'nın yanı sıra New York City Operası'nda Rahibe Helen rolünü zaten seslendirmişti.

Prejean kitabının çoğunu idam cezasına karşı ikna edici bir söylem oluşturmaya adanmış. Heggie ve McNally sahnede başarılı olmak için konunun polemik yerine insanlara odaklanmasını gerektiğini düşünmüşler. *Dead Man Walking* operası apolitikleştirilmiş, sloganlardan arıtılmış, insani yanı ağır basan bir hikâye olarak karşımıza çıkıyor. "İdam cezası konusunu masaya yatırmak istemedik" diyor Heggie, "her büyük dramada olduğu gibi, operanın her sahnesinde bir ölüm kalım savaşı veriliyor." *Dead Man Walking*'in *güncel konusunun yanı sıra* Heggie operada aşk, sadakat, yaşam, ölüm, lanetlenme, af ve kefaret gibi alışılmış temaların çoğunu ifade edildiğini belirtiyor.



Ivo van Hove'un *Dead Man Walking* prodüksiyonu ölümün bir enjeksiyonun yakından ve gerçekçi görüntüsüyle sona eriyor (Foto: Sara Krulewicz).

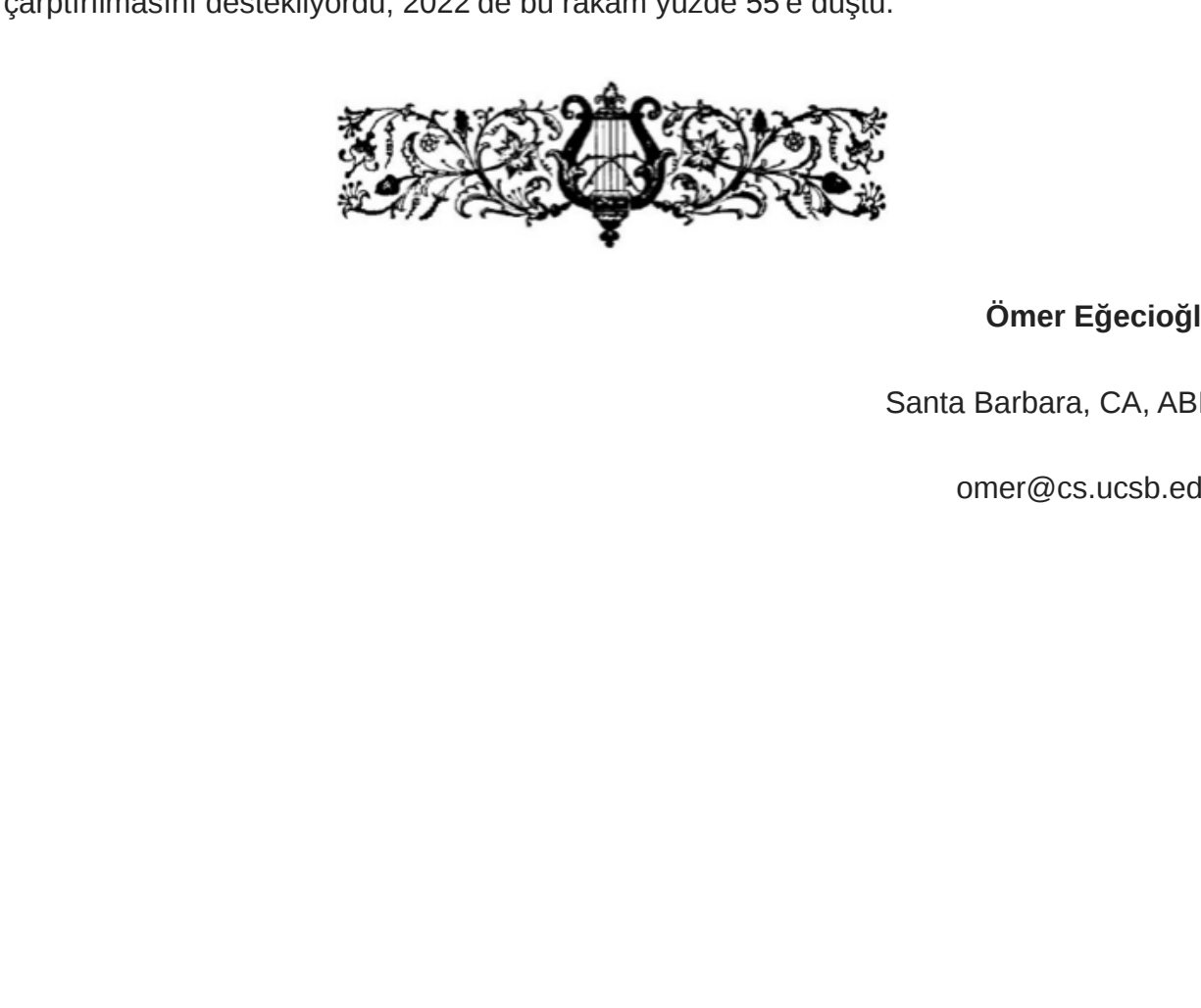
Yaratıcı kadro

Ivo van Hove'un yönettiği yeni yapımın yaratıcı kadrosunun en önemli elemanları arasında set ve ışık tasarımcısı Jan Versweyeld, projeksiyonda ise Christopher Ash var. Jan Versweyeld'in yalın seli, üzerinde bir küpün asılı olduğu boş bir kareden ibaret. Arka yüzleyer hem önceden kaydedilmiş hem de canlı gösterilen videonun projeksiyonları için ekran olarak kullanılıyor ve Christopher Ash'in projeksiyonları için dev bir tuval görevi görüyor. Soluk ve yeşillik beyaz tonların hakim olduğu dekorda parlak floresan ışıklar kullanılıyor.

Drama, De Rocher'in infazına doğru giden anlarda yoğunlaşırken, sahnedeki iki kamera operatörü, DiDonato ve McKinny'nin yakın çekimlerini yakalayarak ve onları görüntülerini setin her yerine yansıtıyorlar. Videonun en önemli ve etkileyici kullanımı operanın son sahnesinde yer alıyor. Kamera sessizce sedyeye bağlanan McKinny'nin üzerinde duruyor ve ölümlü enjeksiyonu yapacak işgencin girişini çarpıcı bir yakın çekimde görüyoruz.

Müzik ve son sahneler

Besteci karakterleri ve durumları dinleyiciyi peşinden sürükleyen motiflere betimliyor: Rahibe Helen için değişik şekillerde duyduğumuz bir ilahi, cinayet kurbanlarının aileleri için hüznü bir tema, Joseph De Rocher'in adı etrafında inşa edilmiş bir müzikal motif, hatta De Rocher'in suçlarını karakterize eden ritmik bir figür bile duyuluyor.



Dead Man Walking'in MET galasının bitiminde alkışlanan sanatçılar (Foto: Ömer Eğecioğlu).

Eserin sonundaki dramatik infaz sahnesinin ardından Rahibe Helen operanın ilk perdesinde yetim çocuklarla söylediği tati ilahiyi De Rocher'e bir ağıt şeklinde akapella söylüyor. Bütün salonu sessizliğe boğan bu an için Jake Heggie şöyle diyor: "Terrence'le benim izleyicinin buna gerçekten nasıl tepki vereceği hakkında hiçbir fikrimiz yoktu. San Francisco'daki açılış gecesi herkesi çok etkiledi. O gece beni en çok şaşırtan şey operanın bitiminde seyircilerin sessizliğiydi."

Operada durmaksızın sergilenen güçlü duygular, nispeten sınırlı konuyu Heggie'nin müziği sayesinde sürükleyici bir dramaya dönüştürüyor.

Bir noktaya dikkati çekmek gerekiyor ki *Dead Man Walking* kitabı yayımlandığından bu yana geçen zamanda ABD kamuoyunun idam cezasına ilişkin görüşü oldukça değişti. Anketlere göre 1994'te Amerikalıların yüzde 80'i hüküm giymiş katillerin idam cezasına çarptırılmasını destekliyordu; 2022'de bu rakam yüzde 55'e düştü.



Ömer Eğecioğlu

Santa Barbara, CA, ABD

omer@cs.ucsb.edu